

ԿԱՐԾԻՔ

**ԵՊՀ քրեական իրավունքի ամբիոնի հայցորդ Տաթևիկ Արմենի Գևորգյանի՝
«Հանցագործությունների համակցության քրեաիրավական հիմնախնդիրները»
վերտառությամբ, ԺԲ.00.05 – «Քրեական իրավունք և կրիմինալոգիա,
քրեակատարողական իրավունք» մասնագիտությամբ իրավաբանական
գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման համար
ներկայացված ատենախոսության վերաբերյալ**

Հանցագործությունների դեմ պայքարի արդյունավետությունը կախված է ինչպես հիմնավորված կրիմինալոգիական, այնպես էլ քրեաիրավական միջոցառումներից: Հանրորեն վտանգավոր արարքների ճիշտ որակումը, հանցագործությունների համար արդարացի և հիմնավորված պատիժների նախատեսումը, հանցակազմերի հիմնավորված և հստակ օրենսդրական ձևակերպումը, հանցագործությունների որակման որոշ հիմնարար կանոնների օրենսդրական սահմանումները կարող են նպաստել իրավակիրառության և օրենսդրության կատարելագործմանը և հանցագործությունների դեմ պայքարի արդյունավետությանը:

Հանցագործությունների որակման բարդությունները հաճախ կապված են հանցագործությունների բազմակիության և դրա տեսակ համարվող հանցագործությունների համակցության հետ: Մասնավորապես, խնդրահարույց են եզակի բարդ հանցագործությունը հանցագործությունների բազմակիությունից, այդ թվում՝ համակցությունից, համակցության տեսակները միմյանցից սահմանազատելու, բազմակիության տեսակների, բարդ հանցագործությունների դեպքում արարքների որակման, բարդ հանցագործությունների օրենսդրական ձևակերպման, հանցագործությունների համակցության դեպքում վերջնական պատիժը որոշելու հարցերը:

Միևնույն ժամանակ, ՀՀ քրեական գործող օրենսդրությունը չի պարունակում հանցագործությունների բազմակիության հասկացությունը, հանցագործությունների համակցության և քրեաիրավական նորմերի մրցակցության դեպքերում արարքների որակման կանոնները: Մինչդեռ, այս հարցերից շատերը կարգավորվել են ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի նախագծով: Այնուամենայնիվ, այդ կարգավորումները քննարկման կարիք ունեն: Բացի այդ, հանցագործությունների համակցության հետ կապված,

նշված հարցերը չեն դադարել խնդրահարույց լինելուց, քրեական իրավունքի տեսության մեջ դրանց վերաբերյալ միասնական և միանշանակ դիրքորոշում չի ձևավորվել:

Շարադրվածը վկայում է Տ. Գևորգյանի ընտրած թեմայի արդիականության և հրատապության մասին:

Աշխատանքը կառուցված է տրամաբանական հաջորդականությամբ. այն բաղկացած է ներածությունից, չորս գլուխներից, որոնք ներառում են ութ պարագրաֆ, եզրակացությունից և օգտագործված գրականության ցանկից:

Ներածությունում հեղինակը հիմնավորել է ընտրված թեմայի արդիականությունն ու հրատապությունը, ներկայացրել ուսումնասիրության նպատակն ու խնդիրները, հետազոտության օբյեկտն ու առարկան, ատենախոսության թեմայի մշակվածության աստիճանը, հետազոտության մեթոդաբանական, տեսական և նորմատիվ հիմքերը, կատարված ուսումնասիրության արդյունքների տեսական և գործնական նշանակությունն ու ատենախոսության գիտական նորույթը:

Աջաջին գլխում՝ «Հանցագործությունների բազմակիության հասկացությունը և տեսակները» վերտառությամբ, հեղինակը ներկայացրել է հանցագործությունների բազմակիության ինստիտուտի էությունը, քրեական իրավունքի տեսության մեջ դրա դերն ու նշանակությունը: Անդրադարձ է կատարվել հանցագործությունների բազմակիության հիմնական գծերին: Հեղինակը մանրամասն քննարկել է նաև բազմակիության տեսակները:

Հիմնվելով տվյալ գլխի շրջանակներում կատարված ուսումնասիրության վրա՝ հեղինակը կատարել է մի շարք արժեքավոր եզրակացություններ և առաջարկներ: Դրանցից կարելի է առանձնացնել հատկապես հետևյալները:

Այլ հանցանքով զուգորդված լինելը չպետք է նախատեսվի որպես հանցակազմի ծանրացնող հանգամանք. այդ դեպքում, եթե հանցանքը կատարվի մեկ այլ հանցանքի հետ զուգորդված, ապա արարքը պետք է որակվի համակցությամբ: Այս պարագայում խնդիրներ չեն առաջանա՝ պայմանավորված այն հանգամանքով, թե ե՞րբ է արարքն անհրաժեշտ որակել համակցությամբ, իսկ ե՞րբ՝ որպես մեկ միասնական հանցանք: Ինչ վերաբերում է այն դեպքերին, երբ այլ հանցանքի կատարումը նախատեսվում է որպես հիմնական հանցակազմի հատկանիշ, ապա հարցի լուծումն այն է, որ սանկցիան կառուցելիս այդպիսի հանցակազմով հանցանքի համար ավելի խիստ

պատիժ նախատեսվի, քան հանցակազմի մասը կազմող հանցանքի կամ հանցանքների համար:

ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի նախագծում շարունակվող հանցագործության ինստիտուտը վերացվել է: Եթե որոշ դեպքերում շարունակվող հանցագործության առկայությունը դժվար է հաստատել, ապա, ըստ հեղինակի, դա դեռևս այս ինստիտուտը վերացնելու հիմք չէ: Այս ինստիտուտը վերացնելը շատ դեպքերում ավելի մեծ բարդությունների ու խնդրահարույց իրավիճակների կարող է հանգեցնել:

Երկրորդ գլխում՝ «Հանցագործությունների համակցությունը և դրա տեսակները» վերտառությամբ, հեղինակը ներկայացրել է հանցագործությունների համակցության հասկացությունը, տեսակները, դրանց առանձնահատկությունները: Այս կապակցությամբ ևս հեղինակը կատարել է մի շարք եզրակացություններ և առաջարկներ, որոնցից կարելի է առանձնացնել հատկապես հետևյալները:

Հանցագործությունների իդեալական համակցությունը առկա է նաև միևնույն հոդվածի տարբեր մասերով նախատեսված հանցանքները կատարելու դեպքում, իսկ ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի նախագծի ուժի մեջ մտնելուց հետո՝ նաև միևնույն հոդվածի միևնույն մասով նախատեսված հանցանքներ կատարելու դեպքում:

Այն դեպքում, երբ մի հանցանքի կատարումը անխուսափելիորեն պարունակում է մեկ այլ հանցանքի հատկանիշներ, ապա արարքը պետք է որակվի հանցագործությունների համակցությամբ, եթե, իհարկե, չկան մրցակցության հատկանիշներ:

Երրորդ գլխում՝ «Հանցագործությունների որակումը հանցագործությունների համակցության և բարդ հանցագործությունների դեպքում, քրեաիրավական նորմերի մրցակցություն» վերտառությամբ, հեղինակը քննարկել է հանցագործությունների համակցության և բարդ հանցագործությունների որակման առանձնահատկությունները: Տվյալ գլխի շրջանակներում հեղինակն անդրադարձել է նաև քրեաիրավական նորմերի մրցակցությանը, դրա առկայության դեպքում արարքի որակման առանձնահատկություններին: Այդ կապակցությամբ հետաքրքրարժան են հետևյալ եզրակացություններն ու առաջարկները:

Հանցանք-եղանակը որպես հիմնական հանցակազմի հատկանիշ պետք է նախատեսվի միայն ավելի ծանր հանցագործության հանցակազմում: Եթե հանցանք-եղանակը նախատեսված է որպես հանցակազմի ծանրացնող հանգամանք, ապա

դրա համար պետք է նախատեսվի ավելի խիստ պատիժ, քան այդ նույն հանցանք-եղանակի համար՝ որպես ինքնուրույն հանցագործության. այդ դեպքում նույնպես համակցությունը բացակայում է:

«Հանցագործությունների համակցությամբ պատիժ նշանակելը և Արցախի դատական պրակտիկան» վերտառությամբ չորրորդ գլխում հեղինակը ներկայացրել է հանցագործությունների համակցությամբ պատիժ նշանակելու ընդհանուր դրույթները և դրանց կիրառման առանձնահատկությունները, դրանց դրսևորումը Արցախի Հանրապետության դատական պրակտիկայում: Առանձին ուշադրության է արժանի այն հանգամանքը, որ կատարված ուսումնասիրության հիման վրա հեղինակն առաջարկում է ԼՂՀ քրեական օրենսգրքի 64-րդ և հոդվածը (Պատիժ նշանակելը հանցանքների համակցությամբ) վերաշարադրել նոր խմբագրությամբ:

Հեղինակն առաջարկում է նաև 69-րդ հոդվածը լրացնել 8-րդ հոդվածով՝ հետևյալ խմբագրությամբ.

«Եթե պարզվի, որ պայմանական դատապարտված անձը մինչև դատավճիռ կայացնելը կատարել է ևս մեկ միջին ծանրության, ծանր կամ առանձնապես ծանր դիտավորյալ հանցանք, ապա դատարանը վերացնում է պատիժը պայմանականորեն չկիրառելը և պատիժ է նշանակում սույն օրենսգրքի 64-րդ հոդվածի կանոններին համաձայն»:

Միևնույն ժամանակ, ատենախոսության վերաբերյալ առկա են որոշ դիտողություններ, որոնք հանգում են հետևյալին:

1. Ատենախոսության 1-ին գլխում (էջ 34) հեղինակը, վերլուծելով քրեական իրավունքի տեսության մեջ առկա՝ հանցագործությունների բազմակիության ինստիտուտի էությունը, առանձնահատկությունները, հանգում է եզրակացության, որ արարքը հանցագործությունների համակցությամբ պետք է որակվի բոլոր այն դեպքերում, երբ առկա են մեկից ավելի տուժողներ, անկախ նրանից՝ թե ի՞նչ բնույթի վնաս է պատճառվել տուժողներից յուրաքանչյուրին, եթե, իհարկե, բացակայում է քրեաիրավական նորմերի մրցակցությունը: Հեղինակի կարծիքով՝ այս կանոնը գործում է այն դեպքում, երբ տուժողները միասեռ են: Տարասեռ տուժողների դեպքում արարքը միանշանակ պետք է որակել համակցությամբ՝ անկախ նրանից որևէ տուժողի վնաս պատճառելը նախատեսված է որպես ծանրացնող հանգամանք, թե՛ ոչ: Այսինքն՝ այս դեպքում մրցակցու-

թյունը չի գործում: Նույն կանոնը պետք է գործի նաև անզգուշությամբ կատարվող հանցանքների կապակցությամբ:

Մինչդեռ, այս առաջարկին դժվար է միանշանակ համաձայնել: Նման մոտեցման դեպքում, օրինակ, երբ անձը բնակարանից հափշտակություն է կատարում՝ տիրանալով մի քանի անձանց պատկանող իրերի, արարքը պետք է որակվի հանցագործությունների համակցության կանոններով: Կարծում եմ, նման պարագաներում հեղինակի առաջարկած լուծումն արդարացված չէ:

Նշված մոտեցումը խոցելի է նաև այն տեսանկյունից, որ հեղինակը տարաբերակում չի անցկացրել այն դեպքերի միջև, երբ հանցանքը երկու կամ ավելի անձանց նկատմամբ կատարելն ընդգրկված է հանցավորի միասնական դիտավորությամբ և եղել է ընդհանուր նպատակի արդյունք, և երբ անձը միասնական դիտավորությամբ չընդգրկված ինքնուրույն արարքներով ոտնձգություն է կատարում երկու կամ ավելի անձանց նկատմամբ:

Այն պարագայում, երբ անձը միասնական դիտավորությամբ չընդգրկված ինքնուրույն արարքներով ոտնձգում է երկու կամ ավելի անձանց նկատմամբ, եզակի բարդ հանցագործության հատկանիշները բացակայում են, իսկ կատարվածը կազմում է հանցագործությունների համակցություն: Սակայն, այն իրավիճակներում, երբ անձը մեկ արարքով կամ միասնական դիտավորությամբ ընդգրկված մեկից ավելի արարքներով ոտնձգություն է կատարում երկու կամ ավելի տուժողների նկատմամբ, ապա անձի միասնական դիտավորությամբ ընդգրկված մեկ հանցագործությունը չի կարող կազմել համակցություն:

2. Ատենախոսության մեջ առկա են որոշ եզրակացություններ, որոնք չեն բխում հեղինակի կատարած ուսումնասիրությունից, չունեն գիտական բավարար հիմնավորվածություն:

Այսպես, հեղինակն առաջարկում է շարունակվող հանցագործությունն ավարտված համարել այն պահից, երբ հանցավորն իրականացնում է իր դիտավորությունը՝ որպես հիմնավորում նշելով, որ հակառակ դեպքում արարքը պետք է որակվի որպես հանցափորձ: Նման առաջարկը, սակայն, կաիրք ունի ավելի խոր ուսումնասիրման և լուրջ հիմնավորման, միջդեռ շարունակվող հանցագործության ավարտի վերաբերյալ հեղինակի առաջարկի հիմնավորումը մակերեսային է:

Ատենախոսության մեկ այլ պարագրաֆում հեղինակն առաջարկում է հրաժարվել զուգակցված հանցակազմերից՝ նշելով, որ բոլոր այն դեպքերում, երբ հանցանքը կկատարվի մեկ այլ հանցանքի հետ զուգորդված, անհրաժեշտ է արարքը որակել՝ առաջնորդվելով համակցության դեպքում հանցագործությունների որակման կանոններով: Այս առաջարկի կապակցությամբ հարկ է նշել, որ ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի նախագիծն արդեն իսկ որդեգրել է նման մոտեցում, սակայն հեղինակն այս հանգամանքին որևէ անդրադարձ չի կատարել:

3. Քրեական իրավունքի տեսության մեջ հանցագործությունների բազմակիության ինստիտուտի համատեքստում քննարկելով վերաճող հանցագործությունների դեպքում արարքի որակման առանձնահատկությունները՝ հեղինակը հանգում է հետևյալ եզրահանգման. «Եթե սկսված հանցագործությունը վերաճում է մեկ այլ հանցագործության, ապա արարքները որակվում են որպես մեկ միասնական հանցագործություն այն դեպքում, երբ սկսած հանցագործությունը վերաճածի բաղկացուցիչ մասն է, դրա մի փուլը և առկա է միասնական դիտավորություն կամ սկսածը դեռևս չի ավարտվել և վերաճել է միևնույն հանցակազմը ներկայացնող մեկ այլ հանցատեսակի: Մնացած դեպքերում արարքները պետք է որակել հանցագործությունների համակցությամբ»:

Որակման կանոնում այնպիսի ձևակերպումներ, ինչպիսին են «վերաճածի բաղկացուցիչ մասն է, դրա մի փուլը», «վերաճել է միևնույն հանցակազմը ներկայացնող մեկ այլ հանցատեսակի», օգտագործելը բավականին խնդրահարույց է: Նշված կանոնը հիմնավորելիս հեղինակը որպես օրինակ նշում է, որ, եթե տուժողի առողջությանը վնաս պատճառվի հետո այդ ընթացքում հանցավորը որոշի սպանել նրան, ապա արարքը կորակվի միայն որպես սպանություն, որովհետև առողջությանը վնաս պատճառելը սպանության բաղկացուցիչ մասն է, դրա մի փուլը: Շարադրվածի կապակցությամբ հարկ է նշել, որ հանցագործության փուլ հասկացությունը քրեական իրավունքի գիտության մեջ կիրառվում է այլ իմաստով, և առողջությանը դիտավորությամբ վնաս պատճառելը չի կարող համարվել սպանության փուլ:

Խնդրահարույց է նաև «միևնույն հանցակազմը ներկայացնող մեկ այլ հանցատեսակ» արտահայտության կիրառումը: Քրեական իրավունքում չի կարող լինել միևնույն հանցակազմը ներկայացնող մեկից ավելի հանցատեսակ: Եթե խոսքը միև-

նույն օբյեկտի դեմ ուղղված լինելու մասին է, ապա պետք է տալ այնպիսի ձևակերպումներ, որոնք տարընթերցման տեղիք չտան:

Վերը շարադրվածի հաշվառմամբ՝ պարզ է դառնում, որ որակման հիշատակված կանոնը էապես պետք է խմբագրվի:

Այնուհանդերձ, ներկայացված նկատառումները, իմ կարծիքով, չեն նսեմացնում կատարված աշխատանքի արժանիքները:

Տաթևիկ Արմենի Գևորգյանի «Հանցագործությունների համակցության քրեաիրավական հիմնախնդիրները» վերտառությամբ ատենախոսությունը բավարարում է ՀՀ ԲՈԿ-ի կողմից թեկնածուական ատենախոսությանը ներկայացվող պահանջներին, իսկ հեղինակն արժանի է ԺԲ.00.05 – Քրեական իրավունք և կրիմինալոգիա, քրեակատարողական իրավունք մասնագիտությամբ իրավաբանական գիտությունների թեկնածուի իր կողմից հայցվող գիտական աստիճանին:

Ատենախոսության սեղմագիրն արտացոլում է ատենախոսության հիմնական բովանդակությունը:

Պաշտոնական ընդդիմախոս՝

Արդարադատության ակադեմիայի ղեկավար,

իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր



Ս. Առաքելյան

Ս. Առաքելյանի ստորագրությունը հաստատում եմ՝

Արդարադատության ակադեմիայի

աշխատակազմի ղեկավար



Ռ. Շահինյան

12.04.2021 թ.